

Munker som leker kvinner

//

//]]]]> //]]>

I Bernard av Clairvaux' *Prekener over Salomos Høysang (Sermones super cantica canticorum)* er verden snudd på hodet. Askese er erotisk nytelse og munkene opptrer som kvinner. Prekenene ble forfattet i cistercienserklosteret Clairvaux mellom 1135 og 1153, og de er blant høymiddelalderens mest berømte og innflytelsesrike tekster. Bernards fortolkning av kjærlighetsforholdet mellom sjelen og Kristus – metaforisk fremstilt som brud og brudgom – kom til å prege sekulær så vel som religiøs diktning i århundrer.

//]]]]> //]]>

Dampende beskrivelser av kyss og omfavnelser, side om side med Bernards iscenesettelse av seg selv som lidenskaplig brud, går som en understrøm gjennom prekenene og gjennomsyrrer Vestkirkens fromhetsuttrykk i senmiddelalderen og tidlig nytid.

Sublime slibrigheter eller spiritualisert kjærlighet?

Til tross for deres popularitet og utbredelse har moderne forskning nærmet seg billedspråket i Bernards prekener over Høysangen med en viss motvilje – enten det skyldes den utilsørte erotikken eller kanskje Bernards flamboyante, for ikke å si skeive, selvrepresentasjon i rollen som Kristi brud. Der noen historikere utrustet med psykoanalysens fortolkningsapparat har ment at dette dreier seg om askesens kroppsfornektelse og seksualangst omdannet til sublime slibrigheter, har fromme forskere replisert at det metaforiske uttrykket bare avspeiler munkenes spiritualiserte kjærlighet.

//

//]]]]> //]]>

Som idéhistoriker ønsket jeg å se dette billedspråket i sin tid og i sin kontekst. Jeg ønsket å finne ut hvordan og hvorfor erotikk og feminitet kunne fungere som retorisk strategi i en asketisk og monastisk diskurs. Jeg fant at mens det erotiske uttrykket i teksten trekker veksler på hele den massive kristen-platoniske erostradisjonen for å gi uttrykk for gudsbegjær, og dermed lot seg forklare og forstå i lys av denne, var den feminine metaforikken enda mer kompleks og sammensatt.

Munker i kvinneroller

Bernard driver ikke ganske enkelt med et slags metaforisk kjønnsskifte bare for å innta rollen som begjærende brud. Han konstruerer et utall andre kvinneroller – roller som han noen ganger trer inn i selv og andre ganger tildeler munkebrødrene sine. Bernard opptrer som ammende mor, som jomfru i erotisk ekstase, som hulkende enke. Munkebrødrene hans er som regel masete og klengete småpiker.

Disse kvinnerollene utgjør en rangorden som regulerer det cisterciensiske kloster- og fromhetshierarkiet. Den ekstatiske jomfruen er høyest i hierarkiet og uttrykker kontemplasjonens gudsforening, deretter kommer den verdensfornektende enken som uttrykker sorg i den jordiske eksiltilværelse, og til slutt kommer den selvoppofrende moren som uttrykker nestekjærlighetsbudet.

//]]]]> //]]>

Under disse befinner småpikene seg. De er umodne og mangler åndelig forståelse eller styrke. På denne måten bruker Bernard kvinneskikkelsene til å forhandle mellom nestekjærlighet og gudsbegjær og mellom ulike grader av nedverdiggelse og opphøyelse.

En bakvendt verden

Bak klostermurene i Clairvaux utspiller det seg et kosmisk drama. Den skjøre, forbigående verden erstattes av en guddommelig forestilling som peker mot en høyere virkelighet. Ved å overta brudens rolle – enten hennes erotiske begjær som peker mot mystisk ekstase i brudgommens (Kristi) armer eller den moderlige abbedrollen hvor han unnfanger, ammer og steller for de små munkebrødrene sine – omskaper Bernard cistercienserklosteret til en bakvendt verden som foregriper dommedag og frelse.

I denne parallelle virkelighet spiller menn alle rollene, samtidig som kjønnshierarkiet opprettholdes for å etablere forestillinger om dennesidig og hinsidig, overordnet og underordnet, ydmykelse og opphøyelse.

Litteratur

- Bynum, Caroline W. (1982). *Jesus as Mother: Studies in the Spirituality of the High Middle Ages*. Berkeley: University of California Press.
- Bynum, Caroline W. (1986). «'And Woman His Humanity': Female Imagery in the Religious Writing of the Later Middle Ages». *Gender and Religion: On the Complexity of Symbols*, red. Caroline W. Bynum, Steven Harrell og Paula Richman, Boston: Beacon Press, 257–288.
- Clark, Elizabeth A. (2008). «The Celibate Bridegroom and His Virginal Brides». *Church History* 77, 1–25.
- Damrosch, David (1991). «Non Alia Sed Aliter: The Hermeneutics of Gender in Bernard of Clairvaux». *Images of Sainthood in Medieval Europe*, red. Renate Blumenfeld-Kosinsky og Timea Snell, Ithaca and London: Cornell University Press, 181–195.
- Engh, Line Cecilie (2009). «Munkenes erotiske lek i bakvendtland hermeneutikk, kjønn og begjær i Bernard av Clairvaux' utlegning av Høysangen». *Arr – idéhistorisk tidsskrift* 21(1),

82–96.

- Leclercq, Jean (1982). *Monks on Marriage. A Twelfth Century View*. N.Y.: Seabury Press.
- Matter, E. Ann (1990). *The Voice of My Beloved: The Song of Songs in Western Medieval Christianity*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- McLaughlin, Megan (2010). *Sex, Gender, and Episcopal Authority in an Age of Reform, 1000–1122*. Cambridge: Cambridge University Press.
- McNamara, Jo Ann (1994). «The Herrenfrage: The Restructuring of the Gender System, 1050–1150». *Medieval Masculinities: Regarding Men in the Middle Ages*, red. Clare A. Lees, Minneapolis: University of Minnesota Press, 3-29.
- Moore, Stephen D. (2000). «The Song of Songs in the History of Sexuality.» *Church History* 69 328–349.
- Pranger, M.B. (2003). *The Artificiality of Christianity: Essays on the Poetics of Monasticism*. Stanford: Stanford University Press.
- Pranger, M.B. (1994). *Bernard of Clairvaux and the Shape of Monastic Thought: Broken Dreams*. Leiden: E.J. Brill.